

RECENZJA

**rozprawy doktorskiej Pana Bartosza Gołębiowskiego
pt. „Determinanty jakości informacji księgowej spółek giełdowych”
napisanej pod kierunkiem dr hab. Marcina Kędziora, prof. UEK
i promotora pomocniczego dr Krzysztofa Jonasa**

1. Podstawa sporządzenia recenzji

Niniejszą recenzję sporządzono na podstawie pisma Dyrektora Szkoły Doktorskiej prof. dr hab. Stanisława Popka z dnia 12.07.2023 r., w którym wskazano, że praca doktorska została napisana z uwzględnieniem wymagań określonych w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 poz. 1789, z późn. zm.) w związku z ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669, z późn. zm.).

Przedmiotem recenzji są: trafność i oryginalność wyboru problemu badawczego, sformułowanie celów naukowych i hipotez badawczych, dobór metod badania i rozpoznanie literatury przedmiotu, zawartość merytoryczna rozprawy doktorskiej i formalne pisanstwo.

2. Ocena tematu, celu i układu pracy

Podjęty przez doktoranta problem badawczy jest wieloaspektowy, obejmuje szeroki zakres merytoryczny, poczynając od zróżnicowania dopuszczonych w Polsce standardów rachunkowości, po ograniczoną swobodę ujawniania informacji księgowych i stricte jakość takich informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Użycie w tytule pracy frazy 'informacje księgowe' miast np. frazy 'informacje finansowe' także sygnalizuje zakres badanych informacji, a więc tych, które powinny być ujęte w księgach rachunkowych, a że wyrażone wartościowo (a więc finansowo), to oczywiste. Natomiast problemy merytoryczne powstają przy sposobie ujęcia zdarzeń i operacji księgowych oraz ich ujawnianiu. Zamienne używanie w treści pracy tych dwóch określeń informacji jest więc w pełni akceptowalne.

Temat pracy doktorskiej jest niezwykle aktualny i bardzo ważny z następujących powodów:

1. dotyczy interesów ważnej dla rozwoju rynków kapitałowych grupy użytkowników informacji księgowych, jaką są giełdowi inwestorzy instytucjonalni i prywatni;
2. zakres merytorycznej informacji ujawnianej w sprawozdaniach finansowych, wbrew ich normatywnym regulacjom, nie jest w pełni zestandaryzowany, a to oznacza, że inwestorzy giełdowi i pozagiełdowi nie mają dostępu do pełnej satysfakcjonującej porównywalnej informacji;
3. ujawniane informacje księgowe mają wpływ na krótko- i długoterminowe decyzje wielu interesariuszy, dotyczące np. upłynnienia czy nabycia akcji, podziału zysku netto, pozyskania wewnętrznych czy zewnętrznych źródeł finansowania, podejmowania decyzji inwestycyjnych, budowania planów operacyjnych i strategicznych.

Rozpoznanie czynników mających wpływ na jakość informacji księgowej może przyczynić się do rozwoju teorii ekonomii i finansów, a przede wszystkim może mieć istotny wymiar praktyczny dla weryfikacji prawnie usankcjonowanych obowiązków informacyjnych spółek giełdowych w kierunku większej ich użyteczności dla różnych grup interesariuszy.

Zważywszy na powyższe argumenty oraz fakt mnogości publikacji naukowych z obszaru rachunkowości finansowej i dość powszechnego jej stosowania w praktyce gospodarczej, podjęcie się napisania rozprawy doktorskiej przez Pana Bartosza Gołębiowskiego na temat determinant jakości informacji księgowych należy uznać za interesujące i bardzo aktualne wyzwanie badawcze.

Doktorant, za główny cel pracy przyjął ustalenie najważniejszych czynników mikroekonomicznych oddziałujących na jakość informacji księgowej. Ponadto wskazał następujące szczegółowe cele pomocnicze: 1) przedstawienie wiedzy teoretycznej i badań empirycznych w zakresie informacji księgowej; 2) zdefiniowanie pojęć związanych z informacją i jej jakością, a następnie informacją księgową; 3) przedstawienie metod badawczych umożliwiających pomiar empiryczny jakości informacji księgowej w przedsiębiorstwach; 4) określenie zbioru potencjalnych jakościowych i ilościowych determinant opisujących jakość informacji księgowej; 5) określenie poziomu jakości informacji księgowej dla spółek notowanych na GPW w Warszawie. Tak określona wiązka celów jest ściśle skorelowana ze sformułowanym tematem pracy doktorskiej.

Ogólna struktura pracy doktorskiej jest dobrze merytorycznie i logicznie uporządkowana, by zapewnić osiągnięcie wszystkich celów pracy. Układ pracy obejmuje wstęp, cztery zasadnicze rozdziały, zakończenie, odpowiednie spisy. Wszystkie części pracy są spójne teoretycznie i metodycznie. Do napisania recenzowanej pracy liczącej łącznie 166

stron, wykorzystano dość bogatą krajową i zagraniczną literaturą przedmiotu liczącą 216 pozycji.

3. Ocena merytoryczna pracy

Recenzowana rozprawa doktorska ma charakter ogólnoteoretyczny z elementami weryfikacji empirycznej. Sekwencyjnie w kolejnych częściach pracy doktorant, stosując metody wnioskowania indukcyjnego i dedukcyjnego, weryfikuje postawioną jedną hipotezę główną oraz siedem hipotez pomocniczych.

Już w **rozdziale pierwszym** o tytule „Informacja finansowa w przedsiębiorstwie” poruszono wszystkie istotne aspekty merytoryczne związane z tematem pracy, jak informacja ekonomiczna i księgową czy ujawniane informacje przez spółki giełdowe. Odniesiono się do funkcji i rodzajów informacji w ekonomii, wyeksponowano rolę rachunkowości w procesie powstawania informacji ekonomicznej. Zanalizowano specyfikę informacji finansowej prezentowanej przez spółki giełdowe, które z natury swojej działalności są zobligowane do przekazywania rzetelnej i jasnej informacji finansowej. Doktorant wykazał się w tej części pracy dużą umiejętnością syntetyzowania różnych, powiązanych ze sobą wątków merytorycznych.

Trzeba jednak zwrócić uwagę, że dość chaotycznie, bez jakiegoś uporządkowania zestawiono w tabeli 3 regulacje prawne informacji finansowych ujawnianych przez spółki giełdowe, które w treści pracy są komentowane. Niektóre z nich utraciły już moc prawną, jak np.:

- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 19 lutego 2009 r., w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych..... Od kilku lat obowiązuje przedmiotowe Rozporządzenie z dnia 20.04.2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 757);
- Dyrektywa 2003/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 listopada 2003 r. w sprawie prospektu emisyjnego publikowanego w związku z publiczną ofertą lub dopuszczeniem do obrotu papierów wartościowych i zmieniająca dyrektywę 2001/34/WE.

Nadto, Autor w tabeli 3 nie wymienia niektórych obowiązujących dyrektyw Unii Europejskiej, przykładowo z 2013 i 2014 r. dotyczących sprawozdawczości finansowej, czy też dyrektywy o uznawaniu równoważności standardów rachunkowości przez spółki giełdowe. Na s. 39 przytacza się cytaty ze wskazaniem na źródło Rozporządzenia WE z 2002 r., czego w tym źródle nie ma. W żadnym rozporządzeniu UE dotyczącym informacji finansowych nie mówi się o ustawie o rachunkowości.

Drugi rozdział poświęcono kwestiom jakości informacji finansowej w teorii i badaniach empirycznych rachunkowości. Słusznie rozpoczęto wywody od wyjaśnienia

rozumienia jakości informacji finansowej w rachunkowości, a szczególnie jakości informacji księgowej. W dotychczasowym dorobku teoretycznym rachunkowości jest wiele dyskusji w ogóle na temat cech jakościowych sprawozdań finansowych, a te przecież są bądź nie są zapewniane przez księgowych. Doktorant przede wszystkim skoncentrował się na przytoczeniu cech jakościowych sprawozdań finansowych wskazywanych w regulacjach rachunkowości oraz przywołał poglądy na ten temat niewielu badaczy. Z treści wynika, jak gdyby Autor ze wszystkich cech jakościowych preferował użyteczność informacji, co jest dyskusyjne.

W kolejnej części tegoż rozdziału Doktorant bardziej szczegółowo odniósł się do niektórych cech jakościowych informacji księgowej, prezentując opracowane i opublikowane w krajowej i zagranicznej literaturze przedmiotu wybrane modele pozwalające na pomiar ilościowy jakości informacji finansowej ze szczególnym uwzględnieniem tych bazujących na ujęciu memoriałowym jako mierze wyniku finansowego. Autor wywiódł, że z dotychczasowych przeprowadzonych badań naukowych wynika, iż rynki kapitałowe najbardziej reagują właśnie na wyniki finansowe spółek. Można więc domniemywać, że szczególną uwagę powinno się zwracać na wiarygodność ustalania i wyceny wyniku finansowego. Niestety, w ostatnich kilkunastu latach polska i światowa praktyka gospodarcza ma z tym ogromny problem. Słusznie, że Doktorant ten wątek związku cech jakościowych informacji księgowej z wynikiem finansowym dalej rozwija, przybliżając przejawy tzw. wygładzania wyniku finansowego i stosowane modele korekt memoriałowych w kształtowaniu wyniku finansowego czy wręcz manipulowanie nim (w negatywnym sensie). Generalnie rozdział drugi jest dobrze udokumentowany, oparty na bogatej literaturze, ciekawy merytorycznie.

Rozdział trzeci zatytułowano zbyt szeroko, gdyż traktuje się w nim o czynnikach warunkujących jakość informacji finansowej dostarczonej przez przedsiębiorstwa, a nie o jakości rachunkowości w ogóle. Ta część pracy jest dobrze ustrukturyzowana i w całości poświęcona determinantom jakości informacji. Doktorant za te czynniki przyjmuje cechy przedsiębiorstw, które odróżniają je od siebie zarówno w specyfice działania jak i w szerszym rozumieniu, będące następstwem umiejscowienia ich w otoczeniu gospodarczym. Dokonano odpowiedniej systematyki determinant jakości informacji finansowej w podziale na: cechy specyficzne, makroekonomiczne, instytucjonalne oraz kulturowe, ale także odniesiono się do innych klasyfikacji determinant rozwijanych w literaturze.

Autor wykazuje konsekwencję badawczą, gdyż stosunkowo najwięcej miejsca poświęca wybranym (gdyż potencjalna lista jest bardzo długa) cechom specyficznym przedsiębiorstw, które warunkują jakość wyniku finansowego. Wśród nich wybiera i odpowiednio mierzy następujące determinanty: płynność finansową, intensywność kapitałową, poziom zadłużenia, ryzyko, zysk/ stratę, branżę, wielkość przedsiębiorstwa,

jakość audytu, stosowanie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości oraz rentowność przedsiębiorstwa. W osobnym podrozdziale omawia czynniki kulturowe, które rzeczywiście mimo ich trudnej kwantyfikacji, mają duży wpływ na rozwój rachunkowości, zwłaszcza w odniesieniu do międzynarodowych grup kapitałowych. Także w odrębnym podrozdziale doktorant odniósł się do wpływu otoczenia makroekonomicznego, instytucjonalnego i prawnego na jakość raportowanego wyniku przedsiębiorstw.

Rozdział trzeci ma dużą wartość teoriopoznawczą, stanowi podstawową kanwę teoretyczną dla osiągnięcia zakładanego głównego celu pracy. Wyczerpująco prezentuje różnorakie poglądy na temat determinant jakości informacji finansowej, wsparte autorskimi argumentami. Wszystkie trzy rozdziały, mające charakter teoriopoznawczy pozwoliły osiągnąć pięć postawionych szczegółowych celów.

Szczególną wartością dodaną pracy są wyniki przeprowadzonej przez Autora weryfikacji empirycznej, przedstawione **w rozdziale czwartym**. Za cel tej weryfikacji przyjęto sprawdzenie prawdziwości siedmiu pomocniczych hipotez za pomocą metod wnioskowania statystycznego. Ideą jest zbadanie istotności wpływu specyficznych czynników charakteryzujących przedsiębiorstwa na jakość prezentowanej przez nie informacji księgowej, oraz w razie możliwości zbadanie kierunku ich oddziaływania.

Doktorant zbudował dwie niezależne i obliczane za pomocą różnych modeli, zmienne określające jakość informacji księgowej – *JIK1* oraz *JIK2*. Zmienna *JIK1* została oparta na modelu Kothari, Leone i Wasley, reprezentuje ona jakość informacji księgowej estymowaną na podstawie uznaniowych korekt memoriałowych, w którym jakość informacji księgowej oblicza się na podstawie modelu wygładzania zysków. Próba badawcza, licząca 6446 obserwacji, składa się z przedsiębiorstw notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, a źródłem danych były skonsolidowane sprawozdania finansowe za lata 2016-2021. Zastosowana metodyka badań jest dobrze opisana. W badaniu zmiennej *JIK2* wykorzystano model Leuz, Nanda i Wysock, posiłkowano się tymi samymi danymi co w *JIK1*, jednakże z wykluczeniem spółek, które nie miały historii danych z czterech wcześniejszych lat, przed danymi badanego roku. Trzeba zwrócić uwagę, że doktorant nie dyscyplinuje stosowanych określeń, nazywając *JIK1* i *JIK2* raz zmienną, a innym razem modelem. Niemniej jednak dobór modeli do badania jakości informacji księgowej, które szczegółowo omówiono w rozdziale wcześniejszym jest trafny. Czytelnie przedstawiono szczegółowe wyniki badań statystycznych. Autor też wskazuje na pewne potencjalne ograniczenia wykorzystywanych dwóch modeli. Ostateczne porównanie wyników badania jakości informacji księgowej za pomocą obydwu modeli zestawiono w tabeli 20. Generalnie zdecydowana większość przyjętych przez Autora mikroekonomicznych determinant ma istotny wpływ na jakość informacji księgowej.

Przeprowadzona weryfikacja empiryczna postawionych hipotez badawczych dała następujące wyniki: pozytywnie na jakość informacji księgowej wpływają: wielkość przedsiębiorstwa, stosowanie przez przedsiębiorstwo z MSSF oraz intensywność kapitałowa; poziom zadłużenia przedsiębiorstwa obniża tę jakość; negatywnie zweryfikowano korzystanie z usług audytorskich „wielkiej czwórki” (co rzeczywiście jest zaskoczeniem). największych przedsiębiorstw branży finansowej. Hipoteza dotycząca występowania straty w roku poprzednim, nie została zweryfikowana poprzez wykazanie jego braku istotności wpływu tego czynnika. Natomiast częściowo zweryfikowano istotność przynależności branżowej na jakość prezentowanej informacji księgowej.

Zakończenie pracy liczy 4 strony. Podkreślono w nim ważność podjętego tematu pracy w punktu widzenia różnych grup interesariuszy. Wyeksponowano możliwości intencjonalnego wpływania na wyniki finansowe, co oczywiście wpływa na jakość informacji księgowej. Syntetycznie przedstawiono zastosowane metody analizy statystycznej i skonstruowane modele jakości informacji finansowej. Zasygnalizowano jednak ostrożność w interpretacji wyników badań empirycznych.

Całość recenzowanej pracy doktorskiej oceniam pozytywnie, stanowi ona zwarte dzieło naukowe o determinantach jakości informacji księgowej. Poza autorskim zidentyfikowaniem i opisem różnorodnych determinant, jako szczególny wkład należy uznać przeprowadzenie badań empirycznych na dużej próbie badawczej z wykorzystaniem dobrze dobranych modeli i metod statystycznych w celu weryfikacji postawionych hipotez badawczych.

Zważywszy na wielowątkowość podjętego tematu pracy doktorskiej i zawarte w pracy treści, dobrze byłoby poznać w trakcie obrony pracy doktorskiej, stanowisko doktoranta dotyczące:

- a) istotnych różnic w cechach jakościowych sprawozdań finansowych według krajowych i międzynarodowych standardów rachunkowości,
- b) potencjalnych przyczyn braku wpływu usług audytorskich tzw. „wielkiej czwórki” na jakość informacji księgowej,
- c) ewentualnych ograniczeń znaczącego wpływania na wynik finansowy operacji księgowych nie odzwierciedlających realnych zdarzeń gospodarczych, np. odpisów aktualizujących czy rezerw na zobowiązania długoterminowe.

4. Ocena formalnej strony pracy

Praca jest napisana poprawnym językiem i stylem, aczkolwiek zdarzają się pewne mankamenty w pisarstwie. Niektóre przykłady:

- przywoływane w środku zdań obiekty (tabele, rysunki) powinny być pisane z małej litery, a nie z dużej;

- niektóre „listy” (np. s. 45) bardzo skrótowo zestawiane;
- w źródłach aktów prawnych powinno się podawać publikację ostatniego tekstu ujednoliconego, a nie publikację pierwotną;
- użycie czasami nie najlepszych określeń, np. na s. 34 „...leżący na spółce obowiązek informowania...

Przytaczane w pracy treści są właściwie udokumentowane. Przywoływane są liczne przypisy bibliograficzne, poza formą opisową wykorzystuje też formę tabelaryczną - 22 tabele, formę graficzną - 9 rysunków, z których większość to własnego autorstwa.

5. Konkluzja

Recenzowana rozprawa doktorska jest wartościową pracą naukową pod względem teoriopoznawczym. Wypełnia istniejącą aktualnie lukę teoriopoznawczą w przedmiocie jakości informacji księgowej ujawnianej w sprawozdaniach finansowych. Podjęty temat w sposób samodzielny i nowatorski zbadano, założone cele naukowe osiągnięto, zweryfikowano sformułowane hipotezy badawcze. Przedstawione w niej wyniki badań empirycznych poszerzają wiedzę różnych interesariuszy, w tym pracowników naukowych, o istotności wpływu różnych determinant mikroekonomicznych na jakość informacji finansowej spółek giełdowych.

Praca świadczy o dobrych umiejętnościach badań teoretycznych w zakresie rachunkowości, właściwym doborze i wykorzystaniu odpowiednich narzędzi badań empirycznych, zwłaszcza metod statystycznych dla rozwiązania problemu naukowego.

Zasygnalizowane pewne drobne uwagi nie umniejszają generalnie bardzo pozytywnej oceny całości pracy i uznania jej za wartościowe dzieło naukowe.

Recenzowana rozprawa spełnia wszystkie warunki stawiane pracom doktorskim przez ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 poz. 1789, ze zm.) oraz uzasadnia nadanie Panu mgr Bartoszewi Gołębiowskiemu stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomii i finansów.

Na podstawie powyższego wnoszę o dopuszczenie Pana Bartosza Gołębiowskiego do publicznej obrony pracy doktorskiej.

Katowice, 31 sierpnia 2023 r.

